

Legislativní podpora inkluze v praxi, platné legislativní předpisy

**(Školský zákon, Vyhláška č.73/2005 Sb.)
a její uplatňování v praxi u žáků s PAS.)**

PaedDr. Věra Čadilová

Povinnost školní docházky a základní vzdělávání

Právní předpisy, které se týkají plnění povinné školní docházky základního vzdělávání řeší Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon):

- **§ 36 odst. (1)** Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roku, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.
- **odst. (2)** Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky, dále na občany jiného členského státu Evropské unie a jejich rodinné příslušníky, kteří na území České republiky pobývají na základě zvláštního pobytového povolení, a dále na jiné cizince, kteří mají na území České republiky trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na dlouhodobá víza, a azylanty a účastníky řízení o udělení azylu.
- **odst. (7)** Ředitel spádové školy je povinen přednostně přijmout žáky s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu a žáky umístěné v tomto obvodu ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, a to do výše povoleného počtu žáků uvedeném ve školském rejstříku.

Plnění povinné školní docházky ve střední škole

Jiný způsob povinné školní docházky

- ***Zákon č.561/2004 Sb, stanoví v paragrafu 40 jiný způsob plnění povinné školní docházky. Jiným způsobem může být individuální vzdělávání, které se uskutečňuje bez pravidelné účasti žáka ve škole. Paragraf 41 téhož Zákona dále vymezuje obsah, vedení a organizaci individuálního vzdělávání.***

Školský zákon č. 561 /2004 Sb.

Vymezuje a definuje vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných v § 16 a 17.

- autismus je v § 16, odstavec 2 zařazen pod zdravotní postižení.
- **Odstavec 6 :** „Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení“.
- **Odstavec 7:** „ Děti, žáci a studenti se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou.“
- **Odstavec 8:** „Vyžaduje-li to povaha zdravotního postižení, zřizují se pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením školy, případně se souhlasem krajského úřadu v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy.“
- **Odstavec 9:** „Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga.“

Vyhláška č. 73 /2005 Sb.

- **Paragraf 1**, odstavec 4: Žáci s autismem zařazení mezi žáky s těžkým zdravotním postižením a těmto žákům s ohledem na rozsah speciálních vzdělávacích potřeb náleží nejvyšší míra podpůrných opatření.
- **Paragraf 3** vyhlášky stanovuje formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením.
 - **Odstavec 1:** „Speciální vzdělávání žáků se zdravotním postižením je zajišťováno formou
 - a) individuální integrace, b) formou skupinové integrace, c) ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením (dále jen „speciální škola“) nebo d) kombinací forem a-c
 - **Odstavec 2:** „Individuální integrací se rozumí vzdělávání žáka v běžné škole, nebo v případech hodných zvláštního zřetele ve speciální škole, určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení
 - **Odstavec 3:** Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.
 - **Odstavec 4:** Žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem a podmínkám a možnostem školy.

■ **V paragrafu 6** jsou stanoveny pravidla pro sestavení individuálních vzdělávacích plánů:

- **Odstavec 1:** Individuální vzdělávací plán se stanoví v případě potřeby především pro individuálně integrovaného žáka, žáka s hlubokým mentálním postižením, případně také pro žáka skupinově integrovaného nebo pro žáka speciální školy.
- **Odstavec 2:** Individuální vzdělávací plán vychází ze Školního vzdělávacího programu příslušné školy, ze závěrů speciálně pedagogického vyšetření, případně psychologického vyšetření, školským poradenským zařízením, popřípadě doporučení registrovaného praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře nebo dalšího odborníka, a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění speciální vzdělávacích potřeb.
- **V odstavci 4** je podrobně vypsán obsah individuálního vzdělávacího plánu.
- **Odstavec 6:** Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.
- **Odstavec 8:** Školské poradenské zařízení sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje dodržování postupů a opatření stanovených v individuálním vzdělávacím plánu a poskytuje žákovi, škole i zákonnému zástupci žáka poradenskou podporu. V případě nedodržování stanovených opatření informuje o této skutečnosti ředitele školy.

- **V paragrafu 7** jsou uvedeny hlavní činnosti asistenta pedagoga a kritéria pro sestavení žádosti se zřízením funkce asistenta pedagoga.
- **Paragraf 8** se zabývá organizací speciálního vzdělávání
- **Paragraf 9** hovoří o zařazování žáků se zdravotním postižením do speciálního vzdělávání.
 - **Odstavec 6:** Ve třídách, odděleních a studijních skupinách určených pro žáky s těžkým zdravotním postižením mohou zabezpečovat výchovně vzdělávací činnost souběžně tři pedagogičtí pracovníci z nichž 1 je asistent pedagoga.
 - **Odstavec 7:** Ve třídách, odděleních a studijních skupinách, ve kterých se vzdělává žák se zdravotním postižením může se souhlasem ředitele školy a zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka působit osobní asistent, který není zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy.
 - **Odstavec 8:** Ve vybraných předmětech se žáci se zdravotním postižením v rámci svých možností mohou vzdělávat společně s ostatními žáky školy a být zapojeni do všech činností školy v době mimo vyučování.
 - **Odstavec 9:** zařazení žáka se zdravotním postižením do některé formy speciálního vzdělávání podle paragrafu 3 provádí ředitel školy na základě doporučení školského pedagogického zařízení a souhlasu zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka.

-
- **Paragraf 10** uvádí počty žáků ve třídě, oddělení a studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením.

- **Odstavec 1:** Třída, oddělení a studijní skupina zřízená pro žáky s těžkým zdravotním postižením má nejméně 4 a nejvíce 6 žáků.

System vzdělávání žáků s PAS

Faktory ovlivňující vzdělávání:

- **míra symptomatiky** (mírná, středně těžká, těžká)
- **mentální postižení** (50-60% PAS, AS – ne)
- **přidružené poruchy a onemocnění**
- **nespecifické rysy v chování**

Přidružené poruchy a onemocnění

- *mentální retardace (až 50 % jedinců s PAS),*
- *syndrom fragilního X chromozomu,*
- *Downův syndrom (až 7-10% jedinců s PAS),*
- *epilepsie (neurologické poruchy obecně – 60% jedinců s PAS),*
- *vady řeči,*
- *vady sluchu,*
- *vady zraku,*
- *ADHD (porucha aktivity a pozornosti)*
- *ADD (porucha aktivity)*
- *specifické poruchy učení*
- *vývojové poruchy řeči*
- *vývojová porucha motorických funkcí*

Mezinárodní zdravotnická organizace uvádí, že je známých přibližně 70 podskupin diagnóz, které se mohou vyskytovat společně s PAS.

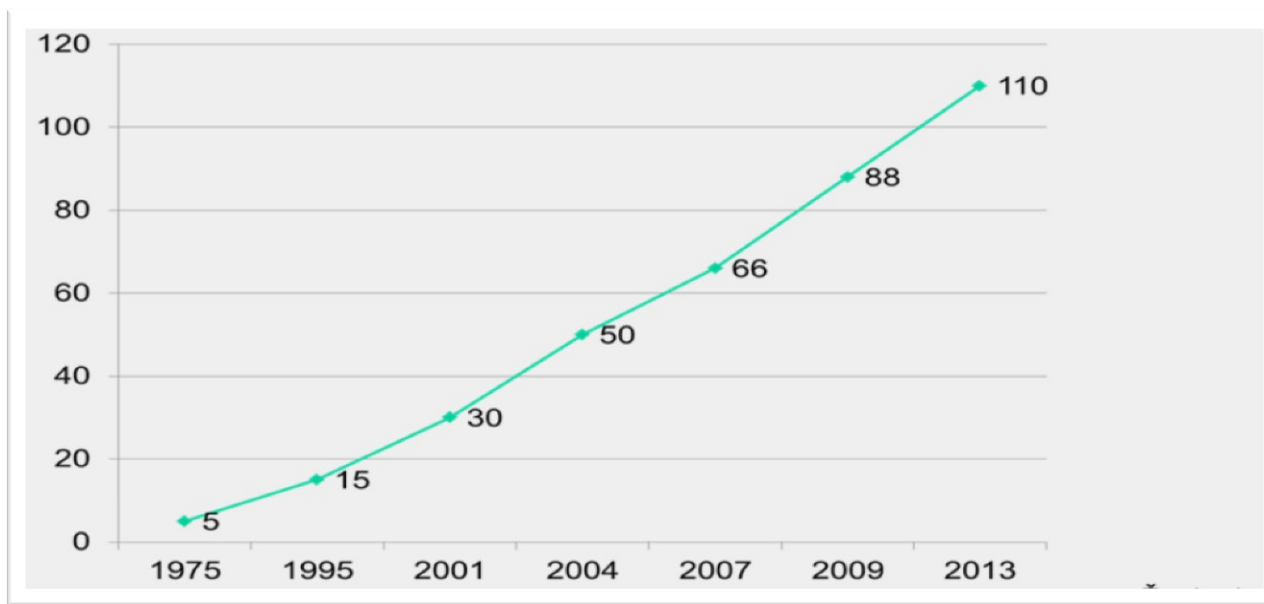
Nespecifické rysy v chování

- nerovnoměrný profil kognitivních schopností,
- snížená schopnost imitace pohybů, nachýlená chůze či chůze po špičkách, tleskání, luskání prsty,
- fascinace pohybem (roztáčení hraček, otvírání a zavírání dveří, sledování různých otáčejících se předmětů),
- neobvyklé reakce na smyslové podněty (hypersenzitivita na zvuky, světla nebo doteky, nepřiměřené reakce na vůně a pachy),
- nepřiměřené emocionální reakce (bezdůvodný pláč nebo smích, střídání nálad, afekty, úzkost, absence strachu v nebezpečných situacích),
- problémy s chováním (dyskoncentrace, agresivita, sebezraňování...),
- většinou chybí spontaneita, iniciativa a tvořivost při organizování volného času,
- potíže s vytvořením myšlenkové osnovy (koncepce) při rozhodování v práci i přes to, že schopnostmi na úkoly stačí,
- problémy se spánkem, s jídlem.

Nárůst dětí a žáků s PAS ve vzdělávacím procesu

Žáků s autismem přibývá

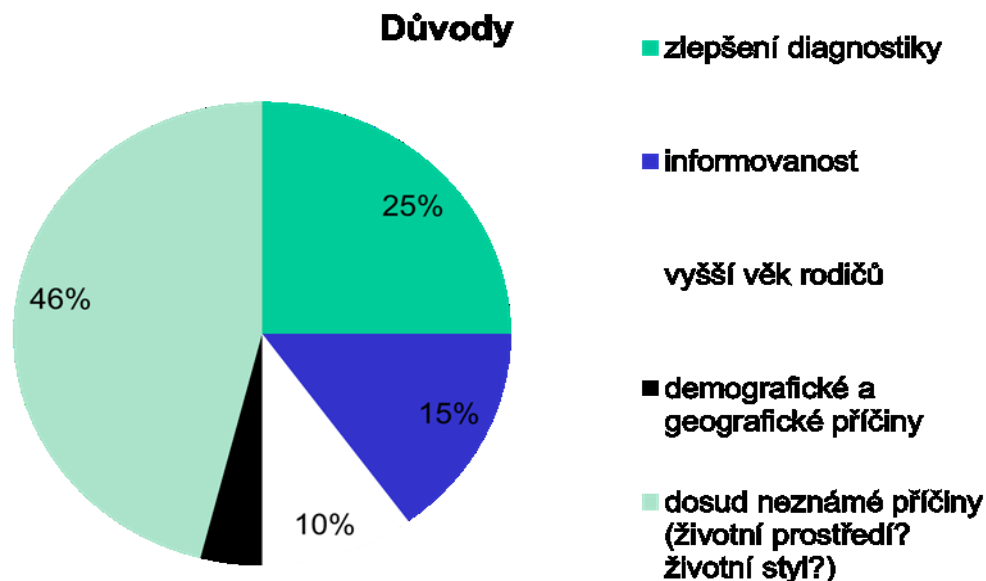
zdroj: <http://www.cdc.gov/>

Důvody proč děti s autismem přibývá

zdroj: nature.com/autism

Weintraub, K.: Autism counts. Nature 22, 22 – 24 (2011)

Vytváření podmínek pro integraci žáků s PAS

Organizační zajištění

(vřazování, jednotlivé typy škol, okolnosti
pro vhodné zařazení)

Předškolní vzdělávání dětí s PAS

Děti s poruchou autistického spektra mohou být zařazeny různou formou do jednotlivých typů předškolních zařízení:

- *mateřská škola samostatně zřízená pro děti se zdravotním postižením (pro děti zrakově postižené, pro sluchově postižené, pro tělesně postižené, mateřská škola logopedická, mateřská škola speciální),*
- *mateřská škola běžného typu.*

V rámci výše uvedených předškolních zařízení je možné děti s poruchou autistického spektra vzdělávat různou formou dle Vyhlášky č.73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (§ 3).

- formou individuální integrace,
- formou skupinové integrace,
- v mateřských školách samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením,
- kombinací výše uvedených forem.

Děti s poruchou autistického spektra mohou v rámci předškolního vzdělávání také docházet do zařízení, která nejsou zařazena do sítě škol a školských zařízení. Jsou to **dětské rehabilitační stacionáře a ústavy sociální péče**. V těchto zařízeních mívají detašovaná pracoviště školská zařízení a pracují v nich speciální pedagogové.

Třída pro děti s poruchami autistického spektra v MŠ

- Třída pro děti s autismem je zřizována při běžných či speciálních MŠ. Třída je zřízena s minimálním počtem čtyř dětí a maximálně se šesti dětmi.
- Ve třídě pracují současně dva až tři pedagogičtí pracovníci podle počtu dětí a podle míry speciálních vzdělávacích potřeb.
- Do těchto tříd jsou zařazovány děti z celé škály autistického spektra, většinou se středně těžkou až těžkou symptomatikou a s opožděným, nerovnoměrným psychomotorickým vývojem.

Základní škola speciální

V základní škole speciální jsou žáci vzdělávání dvěma způsoby:

- ve specializované třídě pro žáky s autismem,
- individuální integrací do běžných tříd základních škol speciálních:
 - *v dosahu místa bydliště žáka není ZŠ speciální, ve které by byla zřízena speciální třída pro žáky s PAS*
 - *zákonný zástupce žáka dává přednost integraci*
 - *dítě s PAS je natolik sociálně a komunikačně zdatné, že bude profitovat ze vzdělávání v běžné třídě ZŠ speciální*
- Ve výjimečných případech (velmi těžká míra symptomatiky PAS, těžké problémové chování, další přidružené poruchy či postižení) bývá ve třídě přítomen asistent pedagoga.
- Metodika práce s dítětem je shodná jako při vzdělávání žáků ve specializovaných třídách pro žáky s PAS.

Základní škola praktická

V základní škole praktické jsou žáci vzdělávání dvěma způsoby:

- *ve specializované třídě pro žáky s autismem,*
- *individuální integrací do běžných tříd základních škol praktických.*

K individuální integraci do ZŠ praktické přistupujeme v těchto případech:

- *v dosahu místa bydliště žáka není ZŠ praktická, ve které by byla zřízena specializovaná třída pro žáky s PAS*
- *zákonný zástupce žáka dává přednost integraci*
- *žák s PAS je natolik sociálně a komunikačně zdatný, že bude profitovat ze vzdělávání v běžné třídě ZŠ praktické*
- *Vzhledem k tomu, že individuální integrace žáka s PAS do ZŠ praktické je poměrně běžná, můžeme se setkat s integrovanými žáky, jejichž intelekt je v pásmu lehlé mentální retardace až subnormy s různou mírou symptomatiky PAS, stejně jako s různě těžkými projevy problémového chování a dalšími přidruženými poruchami či postiženími (častá přítomnost asistenta pedagoga.)*
- *Intelekt je v širší normě, těžká míra symptomatiky PAS, v řadě případů i obtížně zvladatelným problémům v chování – problémy v **základní škole**. Pomalejší tempo vzdělávání, větší zaměřenost na praktickou stránku učiva, nižší počet žáků ve třídách a speciálně pedagogický přístup většinou zajistí pro takového žáka lepší podmínky při vzdělávání – aktuálně problém se vřazením.*

Základní škola

V základní škole jsou žáci vzdělávání dvěma způsoby:

- **ve specializované třídě pro žáky s autismem,**
- **skupinovou nebo individuální integrací do běžných tříd základních škol:**
 - *v dosahu místa bydliště není specializovaná třída pro žáky s autismem*
 - *žák je natolik komunikačně, sociálně a kognitivně zdatný, že se dá předpokládat jeho dobrá prosperita v běžném kolektivu za určitých podmínek*
 - *žák s PAS může být rovněž integrován do základní školy zřízené pro žáky s jiným zdravotním postižením (ZŠ pro žáky se zrakovým či sluchovým postižením, pro žáky s poruchami chování apod.).*
 - *žák s PAS s těžkou mírou symptomatiky a těžkým problémovým chováním je integrován do běžné třídy ZŠ, avšak část vzdělávání probíhá individuálně s pedagogem mimo prostor třídy.*

Vytváření podmínek pro integraci žáků s PAS

■ Prostorové a materiální podmínky

- úprava prostor školního prostředí
- pomůcky

■ Personální podmínky

- připravenost pedagogů přijmout takového žáka
- znalost problematiky, proškolení v metodice vzdělávání, vytvoření podmínek vedením školy a podpora ostatních pedagogů ve sboru
- asistent pedagoga
- spolupráce pedagog – asistent pedagoga

Kompetence asistenta pedagoga ve třídě MŠ

Přímá práce:

- podíl na budování sebeoblužných dovedností,
- podíl na zvládnutí používání denního režimu a orientaci v prostoru,
- podíl na vytváření pracovního chování,
- podíl na budování přiměřeného vztahu k vrstevníkům (včetně nácviků kooperativní hry) i dospělým včetně přiměřené sociální komunikace,
- podíl na rozvíjení a praktického využívání komunikace,
- podíl na budování účelného využívání volného času.

Organizace a dokumentace:

- podíl na zpracování dokumentace dítěte (IVP, denní záznamy, hodnocení apod.),
- podíl na zajištění kontaktu s rodinou a příslušným poradenským pracovištěm,
- podíl na přípravě pomůcek pro konkrétní činnosti, vizualizaci a prostorové uspořádání.

Vzdělávání:

- další vzdělávání v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s PAS.

Asistent pedagoga pracuje ve třídě pod vedením učitele a je součástí pedagogického týmu. Pouze týmová práce může zajistit dobré podmínky pro výchovu a vzdělávání integrovaného dítěte.

Kompetence asistenta pedagoga ve třídě ZŠ

Důležité úkoly v náplni práce asistenta pedagoga u integrovaného žáka s AS do ZŠ:

Přímá práce:

- podíl na budování sebeoblužných dovedností,
- podíl na zvládnutí používání denního režimu a orientaci v prostoru,
- podíl na vytváření pracovního chování,
- podíl na budování přiměřeného vztahu k vrstevníkům (včetně nácviků kooperativní hry) i dospělým včetně přiměřené sociální komunikace,
- podíl na rozvíjení a praktického využívání komunikace,
- podíl na budování účelného využívání volného času.

Organizace a dokumentace:

- podíl na zpracování dokumentace dítěte (IVP, denní záznamy, hodnocení apod.),
- podíl na zajištění kontaktu s rodinou a příslušným poradenským pracovištěm,
- podíl na přípravě pomůcek pro konkrétní činnosti, vizualizaci a prostorové uspořádání.

Vzdělávání:

- další vzdělávání v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s PAS.

Asistent pedagoga pracuje ve třídě pod vedením učitele a je součástí pedagogického týmu.

Spolupráce s rodinou žáka s PAS

- **Diagnóza**
- **PAS – deficity v chování, na první pohled není nic patrné. Okolí – je nevychovaný, drzý apod. Rodiče . pocity selhání z nezvládnutí výchovy svého dítěte.**
- **Rodič se pro školu musí stát členem týmu, partnerem pro zainteresované pedagogy. Rodič je ten, který zná své dítě nejlépe a již před nástupem do školy má s řešením řady problémů zkušenosti, které může pedagogům předávat.**
- **Způsoby a formy komunikace**
- **Složitá situace - podpora**